

Stockholm 2022-05-17

Till:

Socialminister Lena Hallengren
Ledamöter i riksdagens
socialutskott

Skrivelse angående Inspektionen för vård och omsorg

Inrättandet av Inspektionen för vård och omsorg (IVO) 2013 var ett viktigt steg för ökad kvalitet och effektiv tillsyn av verksamheter inom vård och omsorg. Från branschens sida ser vi positivt på den renodling av tillsyns- och tillståndsfrågor som den nya myndigheten innebar.

Nästa år har IVO funnits i tio år. Det är fortfarande en ung myndighet. Som i alla verksamheter finns det förbättringspotential, och vi ser ett behov av en mer konstruktiv och öppen dialog mellan myndighet och utförare. Det gäller framför allt inom myndighetens arbete med tillsyn och tillstånd. Därutöver uppfattar vi att dagens handläggningstider samt avgifterna för ändring av tillstånd är allvarliga problem för många.

Vi är nu flera aktörer (Famna, Fremia, Sobona, Svenska Vård och Vårdföretagarna) som samlas i denna fråga eftersom det påverkar våra medlemmars dagliga verksamhet i allt för hög utsträckning.

Vi har i olika former ett löpande samtal direkt med myndigheten, men ser ett stort värde i att även föra det samtalet med er politiker. Från våra organisationers sida vill vi med denna skrivelse bidra med inspel för ökad kvalitet, förutsägbarhet och effektivitet. Vi utvecklar gärna resonemanget vidare vid ett möte med departementet respektive socialutskottet.

Tillsyn

Behov av förbättrad dialog

I IVO:s tillsynsarbete finns det stora problem kopplat till kommunikationen med utförarna. Vi har under senare år noterat ett skifte hos IVO, där myndigheten frångått ett mer dialoginriktat arbetssätt. Utförare kunde tidigare ringa och resonera med myndigheten i frågor som rör såväl tillsyn som tillstånd, men den möjligheten saknas i stort sett idag. I stället sker numera tillsynen delvis skriftligt, e-post eller postalt. Det finns flera risker med metoden. När tillsyn sker skriftligt mellan myndigheter och verksamheter riskerar det missgynna verksamheter med fokus på hög kvalitet, medan oseriösa aktörer som ser bra ut på pappret klarar tillsynen. Vi menar att verksamhetsbesök och personliga möten och samtal är en förutsättning för en kvalitativ tillsyn.

Vi ser också problem med bristande representativitet när myndigheten genomför dialog och tillsyn. Det är viktigt att dialoger med medarbetare, anhöriga och brukare sker strukturerat och fördelat mellan de olika intressenterna så att den information som inhämtas blir representativ för verksamheten. Det är också viktigt att verksamheterna får möjlighet att kommentera och diskutera de uppgifter som framkommer i dessa samtal. Ett exempel på bristfällig representativitet är den enkät myndigheten tillhandahöll på sin webbplats till medarbetare i äldreomsorgen. Enkäter som ligger öppna och därmed kan besvaras flera gånger av samma person ger inte ett representativt resultat.¹

Ytterligare ett exempel är den tillsyn som nu sker av vården på särskilda boenden som innebär att en stor mängd data ska överföras till IVO från utförarna på ett sätt som innebär risker ur integritetssynpunkt – en risk som utförarna tvingas ta på myndighetens anmodan. För många verksamheter har det också inneburit en stor arbetsbelastning under en tid då pandemin fortfarande påverkade dem starkt.

Dessa exempel illustrerar betydelsen av att införandet av nya metoder föregås av dialog med utförare för att säkerställa att metoderna är ändamålsenliga och effektiva innan de lanseras. Bristande dialog leder till mindre lämpliga metoder.

Avsteg från Socialstyrelsens rekommendationer

I samband med tillsyn på HVB för barn och unga går IVO emot Socialstyrelsens rekommendationer avseende ungas behov av skydds- och begränsningsåtgärder och menar att HVB-anordnaren exempelvis inte får ta drogtestar eller omhändertaga mobiltelefoner under natten. Att insatserna utformas på uppdrag från socialtjänsten samt i överenskommelse med vårdnadshavaren, i syfte att skapa en trygg miljö och skydda den unge, anses inte ha någon betydelse. IVO:s långtgående och ensidiga tolkningar av lagstiftning och föreskrifter innebär att de ungas behov av skydd och stöd i dessa situationer dessvärre inte kan tillgodoses.

Behov av bättre bedömningskriterier

Vi vill likaså uppmärksamma er på att IVO saknar enhetliga och transparenta bedömningskriterier vid tillsyn och tillståndsprövning. Utan sådana tydliga kriterier är det avsevärt svårare att genomföra en mer kvalitetsinriktad tillsyn. Regeringen bör ge Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram bedömningskriterier för såväl omsorg som personlig assistans.

Allt tillsynsarbete bör vara dialogbaserat och syfta till kontinuerliga förbättringar, där tillsynsverktyget i stället kan fungera som ett stöd för anordnaren i det systematiska kvalitetsarbetet.

I sitt tillsynsarbete bör IVO följa Socialstyrelsens rekommendationer gällande ungas behov av skydds- och begränsningsåtgärder.

Det bör tas fram nationella kriterier som kan ligga till grund för enhetliga bedömningar vad gäller både tillsyn och tillståndsprövningar.

¹ [Enkät till omvårdnadspersonal på SÄBO borttagen | IVO.se](#)

Tillstånd

Ej ändamålsenliga krav för tillstånd

Praxis för tillstånd innebär ibland orimligt höga krav, vilket försvårar för seriösa verksamheter. Liksom på tillsynsområdet behövs därför en ökad transparens rörande vilka kriterier verksamheterna behöver uppfylla. Ett område där myndighetens krav inte upplevs som ändamålsenliga är exempelvis verksamhetschefer inom SÄBO och LSS. Med dagens praxis förväntas verksamhetschefen ha ingående kunskap om målgruppen. Chefserfarenhet från annan omsorgsverksamhet godtas inte som adekvat kompetens, även om regleringen i den andra verksamheten i stora drag ser likadan ut. Vi menar att detta krav är orimligt då verksamhetschefer i huvudsak arbetar med personalledning och personalfrågor – inte i verksamheten, där annan personal bidrar med sin expertis. Kraven försvårar för utförarna att välja de mest lämpade personerna att leda verksamheter, och våra medlemmar upplever att det är svårt, i samband med prövning eller avslag, att få besked om vilka kompletteringar en enskild chefskandidat behöver göra för att leva upp till myndighetens krav på föreståndare.

Inom personlig assistans har det hänt att myndigheten dragit in tillstånd för anordnare efter att dessa fått beslut om återkrav från Försäkringskassan, men innan beslut från Försäkringskassan ens vunnit laga kraft. Vi menar att det bör finnas en proportionalitetsprincip i bedömningen av återkrav som skäl för indraget tillstånd. Vi uppfattar också att myndigheten fattar beslut om indragna tillstånd utifrån felaktigheter som inte är kännetecknande för verksamheten och som står för en mycket liten andel av företagens verksamhet.

En översyn av praxis vad gäller tillståndshantering måste göras. Översynen bör göras i samråd med företrädare för huvudmän och utförare. En mer utförlig dialog mellan myndigheten och tillståndshavaren måste ske i samband med att tillstånd omprövas eller dras in.

Handläggningstider

Vi har tidigare i flera sammanhang lyft att handläggningstiderna försvårar möjligheten för utförare att uppfylla kommunernas behov, vilket ytterst drabbar omsorgstagarna. Personer i behov av vård och omsorg har lagstadgad rätt att få den hjälp och det stöd de behöver från kommunen, men IVO:s handläggningstider gör att allt för många kommuner inte kan verkställa beviljade insatser i tid.

Utförarna behöver vidare kunna få en samlad bild av sina ärenden. Det vore lämpligt att IVO har en ärendesamordningsplats där man kan följa vad som pågår under egna organisationsnummer, dvs ett slags Mina sidor. Det gäller allt från tillstånd, till ändringsanmälan, till möjlighet att se ev. inkomna anmälningar eller egna ärenden som Lex Sarah.

Myndigheten måste ges förutsättningar att både hantera stora ärendebalanser och utveckla en effektiv process.

Ändringsavgifter

Vi har vidare tidigare till regeringen lyft att avgifterna för ändring av tillstånd bör slopas. Det är också ett förslag som IVO lämnade till regeringen för snart två år sedan, vilket dock hittills inte resulterat i någon förändring. En av orsakerna till de långa handläggningstiderna är att ändringsansökningarna har blivit alltmer komplexa på grund av de höga avgifterna. För att hushålla med sina resurser tvingas utförare samla flera olika ärenden i samma ansökan, vilket påverkar IVO:s handläggning negativt. Ändringsavgiften hämmar utveckling inom omsorgen och bidrar till att viktiga ändringar riskerar att inte anmälas, vilket försämrar IVO:s insyn i verksamheterna.

Avgiften för ändringsansökningar bör skyndsamt avskaffas av regeringen.

Nästa steg

Inspektionen för vård och omsorg har en viktig roll för att säkerställa att vård och omsorg bedrivs med god kvalitet av seriösa aktörer. Vi delar helt politikens och myndighetens ambition att stänga oseriösa och kriminella aktörer ute. För ett jämlikt marknadstillträde och konkurrens på jämlika villkor måste vården och den sociala omsorgen saneras från oseriösa aktörer. Samtidigt är det viktigt att såväl tillståndsgivning som tillsynsverksamhet sker på ett sådant sätt att just detta uppnås, snarare än att seriösa aktörer drabbas av krav som varken gynnar kvalitet, effektiv drift eller möjlighet till verksamhetsutveckling.

Våra organisationer vill gärna medverka i en dialog om myndighetens fortsatta utveckling. I den diskussionen är det centralt att även regering och riksdag deltar. Inspektionen för vård och omsorg är en nyckelaktör för att fortsätta utveckla kvaliteten inom vården och omsorgen. Vår förhoppning är att våra inspel ska bidra till att skapa förutsättningar för fortsatt utveckling och förbättring.

Med vänliga hälsningar,

Antje Dederling, förbundsdirektör, Vårdföretagarna
Ulrika Stuart Hamilton, generalsekreterare, Famna
Petter Skogar, VD, Fremia
Per Nordenstam, VD, Sobona
Maria Nilsson, ordförande, Svenska Vård

Kontakt: Anna Bergendal, Vårdföretagarna,
anna.bergendal@vardforetagarna.se, telefon 072-550 42 80